

**KNJIŽNICE HRVATSKOG
VOJNOG UČILIŠTA „DR. FRANJO TUĐMAN“:
IZGRADNJA FONDA ZA 21. STOLJEĆE**

**CROATIAN DEFENSE ACADEMY
“DR. FRANJO TUĐMAN” LIBRARIES: *COLLECTION*
*DEVELOPMENT FOR THE 21ST CENTURY***

Alma Lušetić

Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“
alma.lusetic@morh.hr

UDK / UDC [355:026:027.7]: 025.2
Stručni rad / Professional paper
Primljeno / Received: 10. 7. 2020.
Prihvaćeno / Accepted: 3. 9. 2020.

***Sažetak*¹**

Cilj. Radom će se prikazati polazne točke, izazovi, rješenja i dostignuća pri upravljanju knjižničnim fondom te uspostavi sustavne izgradnje knjižničnoga fonda Knjižnica Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“.

Ukazat će se na važnost stručnog i sustavnog pristupa procesu nabave knjižnične građe i izgradnje knjižničnoga fonda u knjižnici koja djeluje kao specijalna knjižnica u sastavu tijela državne uprave i kao visokoškolska knjižnica u sastavu sveučilišta.

Prikazat će se utjecaj ulaska u sveučilišnu zajednicu na ustaljene procese upravljanja knjižničnim fondom te utjecaj na kvalitetu izgradnje fonda sustavno vođene nabave za potrebe matične institucije iz same knjižnice.

Pristup/ Metodologija/ Dizajn. Opisat će se sastav knjižničnoga fonda i načini nabave knjižnične građe prije ulaska Hrvatskog vojnog učilišta u sveučilišnu zajednicu te

¹ Rad je nastao na temelju izlaganja Knjižnice Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“: Izgradnja fonda za 21. stoljeće na stručnom skupu Izgradnja, upravljanje i evaluacija zbirki održanog 12. travnja 2019. godine u Zagrebu.

prikazati koraci i postignuti rezultati u izgradnji i pokušaju povećanja kvalitete knjižničnoga fonda.

Rezultati. Prikazat će se značaj sustavnog i planskog upravljanja knjižničnim fondom i nabavom iz same knjižnice na povećanje kvalitete fonda, unapređenje knjižnične djelatnosti te ostvarivanje ciljeva matične ustanove i sveučilišta.

Društveni značaj. Ističe se važnost kvalitetnog upravljanja knjižničnim fondovima u knjižnicama u sastavu tijela državne uprave, čije su zbirke memorija institucije, a posebice u visokoškolskim ustanovama u kojima su knjižnični fondovi potpora obrazovnim procesima i cjeloživotnom obrazovanju djelatnika institucije. Posebice se ističe važnost vođenja procesa nabave iz knjižnice kao jedine ustrojbene jedinice matične institucije kojoj izgradnja kvalitetnog fonda predstavlja temelj poslovanja. Ističe se uloga i odgovornost knjižničara u proaktivnom ostvarivanju misije matične institucije.

Gljučne riječi: izgradnja knjižničnog fonda, Knjižnice Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“, knjižnice Oružanih snaga Republike Hrvatske, nabava knjižnične građe, upravljanje knjižničnim fondom,.

Abstract

Purpose. This paper presents the starting points, challenges, solutions, and achievements in managing and systematically developing the library collections of the Croatian Defense Academy ‘‘Dr. Franjo Tuđman’’ Library.

Furthermore, it will point out the importance of the professional and systematic approaches to the process of acquisition of library materials and building of library collections in the library which is at the same time a special library within the Croatian state administrative body, and an academic library as part of the University of Zagreb.

The paper presents the library’s entering the academic community and the impact it had on the previously established processes of managing library collections, as well as the significance of the systematically managed acquisition and developing collections for the parent institution.

Approach / Methodology / Design. The paper describes the structure of the library holdings and the functioning of the acquisition before the Croatian Defense Academy joined the academic community. It presents the steps and the outcomes in developing library collections, and the attempt to improve library collections quality.

Results. The paper points out the importance of a systematic and carefully planned building of library collections and acquisition managed from the library itself in order to improve the quality of library collections, promote librarianship, and thus contribute to a more successful achievement of the goals of the parent institution and the university.

Social value. The emphasis is on the importance of the quality of library collection management in libraries within the state administrative body, which participate in creating

the memory of the institution, and particularly in the higher education institutions, where library collections support the educational processes and lifelong education of the teaching staff and the library employees. The importance of managing the acquisition process from the library is emphasized because it is the organizational unit of the parent institution primarily responsible for building high quality collections, and this represents the foundation of its business operations. The emphasis is also on the role and responsibility of librarians in proactively implementing the mission of the parent institution.

Keywords: library collection management, library collection development, library collection acquisition, Croatian Defense Academy “Dr. Franjo Tuđman” Libraries, Croatian Armed Forces Libraries

1. Uvod

Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“² (dalje u tekstu HVU) središnja je „visokoobrazovna vojna ustanova Oružanih snaga Republike Hrvatske, čija je primarna uloga školovanjem pripremati i osposobljavati časnike, dočasnike i državne službenike u Oružanim snagama Republike Hrvatske za provedbu zadaća Oružanih snaga određenih njihovim strateškim dokumentima, misijama i zadaćama“.³

Od osnutka 1991. godine HVU je prolazio kroz različite ustrojbene i organizacijske prilagodbe prema potrebama Oružanih snaga Republike Hrvatske⁴ (dalje u tekstu OSRH), a

„najnovija faza razvoja HVU-a započela je 2012. godine pripremanjem za integraciju sa Sveučilištem u Zagrebu: novi dodiplomski studijski programi Vojno vođenje i upravljanje i Vojno inženjerstvo počeli su se provoditi 2014. godine“⁵

u sklopu Sveučilišta u Zagrebu, a Vojno pomorstvo u sklopu Sveučilišta u Splitu 2018. godine.

² Hrvatsko vojno učilište “Dr. Franjo Tuđman”. [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: <https://www.morh.hr/o-nama-hvu/>.

³ Jakopčić, M. Ključni trenuci u razvoju Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“. // 25 godina Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“: zbornik / ur. Rajko Dumančić. Zagreb: Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“, 2016. Str. 45. Dostupno i na: <https://repozitorij.vojni.unizg.hr/islandora/object/vojni%3A108/datastream/FILE0/view> [citirano: 2020-07-07].

⁴ Oružane snage Republike Hrvatske. [citirano: 2020-06-14]. Dostupno na: <http://www.osrh.hr/>.

⁵ Barić, S. Hrvatsko vojno učilište od Domovinskog rata do sveučilišne zajednice. // 25 godina Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“: zbornik / ur. R. Dumančić. Zagreb: Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“, 2016. Str. 15. Dostupno i na: <https://repozitorij.vojni.unizg.hr/islandora/object/vojni%3A108/datastream/FILE0/view>. [citirano: 2020-07-07].

Priprema ulaska u sastav Sveučilišta u Zagrebu i novi model organizacije HVU-a bio je snažan poticaj i povod pokretanju procesa unapređenja i povećanja sveukupne kvalitete poslovanja u Knjižnicama HVU-a.⁶

U trenutku složenih promjena nastalih usklađivanjem matične institucije sa zahtjevima Sveučilišta, razmatranje dostignute kvalitete knjižničnoga poslovanja dovelo je do postavljanja niza nužnih pitanja: može li dosadašnji način obavljanja knjižnične djelatnosti u Knjižnicama HVU-a zadovoljiti novopostavljene ciljeve HVU-a u sklopu Sveučilišta? S kojim se resursima raspolaže i što nedostaje? Koja je ciljna skupina, koliki je obuhvat korisničke populacije, koje im se knjižnične usluge nude, kakvo je njihovo zadovoljstvo ponuđenim uslugama i imaju li možda neke nove potrebe?

Nastavak rada donosi odgovore na pitanja navedena u prethodnom ulomku, te će predstaviti Knjižnice HVU-a i opisati knjižnični fond s načinima izgradnje fonda prije ulaska HVU-a u sveučilišnu zajednicu, kao i korake poduzete s namjerom povećanja kvalitete fonda i unapređenja knjižničnog poslovanja te njihove rezultate.

2. Knjižnice Hrvatskog vojnog učilišta

Knjižnice HVU-a obavljaju knjižničnu djelatnost u okviru OSRH-a od 1991. godine, a u okviru HVU-a od 2008. godine.

Danas u sklopu Odsjeka knjižnica HVU-a Odjela za knjižničnu i izdavačku djelatnost Zapovjedništva HVU-a na tri lokacije djeluju knjižnice čiji fondovi uglavnom slijede podjelu grana OSRH-a: Knjižnica Zagreb – građa iz područja kopnene vojske, Knjižnica Split – građa iz područja mornarice i pomorstva, Knjižnica Zadar – građa iz područja zrakoplovstva i protuzračne obrane.⁷

Ciljnu korisničku populaciju Knjižnica HVU-a čini oko 15 000 pripadnika OSRH-a,⁸ a posebno skupine koje djeluju u sklopu HVU-a i koriste se njegovom infrastrukturom: oko 500 kadeta, 700 polaznika raznih vojnih izobrazbi godišnje te 400 djelatnika HVU-a.

U potrazi za odgovarajućom pozicijom i ulogom knjižnica unutar novog modela organizacije obrazovnih procesa na HVU-u i sustava OSRH-a u cjelini, Knjiž-

⁶ Usp. Lušetić, A. Knjižnice Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“ – preobrazba za 21. stoljeće. // 15. Dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica: Knjižnice: kamo i kako dalje / ur. D. Mašina Delija i K. Kalanj. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2019. Str. 65-73. Dostupno na: <https://repozitorij.vojni.unizg.hr/islandora/object/vojni%3A300> [citirano: 2020-07-07].

⁷ Usp. Knjižnice Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“. [citirano: 2019-02-15]. Dostupno na: <https://www.morh.hr/knjiznica-i-citaonica/>.

⁸ Oružane snage Republike Hrvatske. Ljudski resursi. [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: http://www.osrh.hr/#rubData/HTML/HR/O%20NAMA/OP%C4%86ENITO/20200511_Ljudski_resursi_v2/Ljudski_resursi_HR.htm.

nice HVU-a 2014. godine prvi su put oblikovale vlastitu misiju i viziju, usklađenu s novom misijom matične institucije. Misija sadrži i povezuje pet jednako važnih elemenata koji su odredili smjer budućeg razvoja knjižnične djelatnosti na HVU-u:

- a) Knjižnice HVU-a „Dr. Franjo Tuđman“ središte su knjižnično-informacijske djelatnosti na HVU-u „Dr. Franjo Tuđman“ kao središnjoj vojno-obrazovnoj ustanovi Oružanih snaga Republike Hrvatske.
- b) Prema namjeni knjižničnoga fonda Knjižnice HVU-a *visokoškolske* su knjižnice čija je glavna uloga pružanje potpore u obrazovanju kadeta te razvoju nastavnih procesa i znanstveno-istraživačkog rada na HVU-u kao sastavnici Sveučilišta.
- c) Istovremeno i jednako važno, one pružaju potporu i svim obrazovnim programima slijedno rastuće vojne izobrazbe časnika i dočasnika Centra vojnih škola „Petar Zrinski“, odnosno polaznicima Ratne škole „Ban Josip Jelačić“, Zapovjedno-stožerne škole „Blago Zadro“, Časničke škole „Andrija Matijaš Pauk“ i Dočasničke škole „Damir Tomljanović Gavran“ te Škole stranih jezika „Katarina Zrinska“.⁹
- d) Posebno valja istaknuti jedinstvenost Knjižnica HVU-a u odnosu na sadržaj njihova fonda: *jedine su* knjižnice u Republici Hrvatskoj kojima je građa iz područja obrane i vojnih znanosti te 2016. godine uspostavljenog znanstvenog polja vojno-obrambenih i sigurnosno-obavještajnih znanosti i umijeća u samom žarištu interesa.
- e) Osim toga, uz unapređenje vojnostručnih znanja, u njihovu je misiju upisano i poticanje čitanja te širenje nacionalne i opće kulture svih pripadnika OSRH-a.

Gledajući prema budućnosti, definirana je i sljedeća *vizija*: Knjižnice HVU-a „Dr. Franjo Tuđman“, u mreži visokoškolskih knjižnica Sveučilišta u Zagrebu, intenzivnim razvojem suvremene knjižnično-informacijske djelatnosti postaju ravnopravan partner u stjecanju i stvaranju znanja, pridonose razvoju boljeg i kvalitetnijeg obrazovnog i znanstveno-istraživačkog rada HVU-a te su s bogato razvijenim knjižničnim fondovima, informacijskom tehnologijom i stručnim djelatnicima značajna potpora cjeloživotnom obrazovanju kadeta i svih pripadnika OSRH-a.¹⁰

3. Knjižnični fond: opis i procjena

Proces unapređenja knjižničnog poslovanja za potrebe sveučilišnih studija HVU-a započet detaljnom procjenom postojećeg stanja te prepoznavanjem slabih

⁹ Centar vojnih škola „Petar Zrinski“. [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: <https://www.morh.hr/casnicka-izobrazba-2019/>.

¹⁰ Usp. Lušetić, A. Nav. dj., str. 65-73.

mjesta i nedostataka koje je bilo nužno unaprijediti, od svih je segmenata poslovanja na prvo mjesto postavio kvalitetu knjižničnoga fonda. Razlog tome neupitan je stav knjižničarske struke o knjižničnom fondu kao „temeljnem resursu na kojem se grade sve usluge koje knjižnica pruža, i koji omogućava knjižnici ostvariti ciljeve izražene kroz vlastitu misiju“¹¹.

Knjižnični je fond sva građa koju knjižnica posjeduje i daje na korištenje, promjenljiv je i s obzirom na veličinu i s obzirom na vrstu građe. Izgrađuje se kroz četiri načina nabave knjižnične građe: kupnjom, zamjenom, darom i obveznim primjerkom. Pojavom novih medija knjižnični se fond obogaćuje novim vrstama građe, a raznovrsna je građa u knjižničnim fondovima raspoređena prema određenim cjelinama.¹²

Analiza postojećeg fonda Knjižnica HVU-a 2014. godine pokazala je obim od preko 72 000 naslova i 268 000 jedinica knjižnične građe.

Stručna je građa bila organizirana u sljedećim zbirkama:

- stručne publikacije u izdanju MORH-a i ustrojstvenih cjelina OSRH-a od 1991. godine
- literatura za vojne studijske programe (po modelu „Kadet“¹³)
- zbirka udžbenika za polaznike slijedno rastuće vojne izobrazbe časnika, dočasnika te državnih službenika OSRH-a
- zbirka završnih radova polaznika Dočasničke, Časničke, Zapovjedno-stožerne i Ratne škole
- zbirka Vojna znanost s grupama filozofija i sociologija rata, strategija, taktika, vojna izobrazba, pješaštvo, mornarica, zrakoplovstvo, vojna povijest, vojna medicina, vojna tehnika
- referentna zbirka s posebnim naglaskom na vojnim znanostima i umijećima
- zbirka časopisa s posebnim naglaskom na obrani i vojnim znanostima
- zbirka Domovinski rat
- zbirka stare građe: naslijedena i sačuvana zbirka građe JNA te fond pričuvnih brodskih knjižnica K. u. K. Marine-Bibliothek u Knjižnici HVU-a Split
- zbirka topografskih karata.

¹¹ Kosić, S.; S. Heberling Dragičević. Izrada smjernica za izgradnju fonda u hibridnim knjižnicama: iskustva Sveučilišne knjižnice Rijeka. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60, 4(2017), 161-189. Dostupno i na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/524/551> [citirano: 2020-08-25].

¹² Tadić, K. Rad u knjižnici: priručnik za knjižničare. Opatija: Naklada Benja, 1994. Dostupno i na: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/katm.htm>. [citirano: 2020-08-25].

¹³ „Kadet“ je model civilno-vojnog školovanja koje Ministarstvo obrane provodi od 2003.: kadet je stipendist OSRH-a koji svoja prava i obveze ostvaruje ugovorom s MORH-om o školovanju, odnosno stipendiranju na preddiplomskim studijima na fakultetima sveučilišta u Zagrebu i Splitu i na Tehničkom veleučilištu u Zagrebu.

Osim spomenute stručne građe koja je činila jezgru fonda, a s obzirom na činjenicu da je područje obrane i vojnih znanosti i umijeća izuzetno multidisciplinarno, knjižnice su posjedovale i općeznanstveni fond s građom iz gotovo svih znanstvenih disciplina koje podupiru navedeno polje kao što su, primjerice, tehničke znanosti i prirodne znanosti, a posebice psihologija, menadžment, politika, geografija, povijest i dr. Navedena građa bila je dostupna u analognom obliku, ali i digitalnoj mjesno dostupnoj zbirci od oko 400 jedinica elektroničke građe. Uz to, fond je sadržavao i građu iz znanstvenih disciplina koje nisu sasvim uobičajene u vojnim knjižnicama te su često izazivale iznenađenje korisnika (primjerice filozofija, ekonomija, pa čak i umjetnost ili teorija književnosti), kao i reprezentativan pregled svjetskih i domaćih književnih klasika u zbirci književnosti (s dobrim statističkim pokazateljima posudbe).

Fond je, u skladu sa zakonskim odredbama,¹⁴ bio u cijelosti popisao te pretraživ u tablicama koje su služile i kao pomoćno sredstvo za kontrolu i upravljanje fondom prije nabave integriranog knjižničnog programa. Važno je napomenuti kako je postojeći popis naslova bio spoj odvojeno vođenih popisa u svakoj knjižnici i to u dvama različitim formatima (Excel i Access) te je stoga sadržavao preklapanja (duplikate naslova), popisi su bili teško usporedivi, put do određenih podataka bio je dugotrajan proces, a do nekih podataka nije bilo moguće ni doći (primjerice do broja naslova u fondu).

Također, knjižnični je fond bio gotovo u potpunosti inventariziran, s iznimkom građe dostavljane u knjižnice u prevelikom broju primjeraka koju su knjižničari prije inventarizacije odvajali u grupe za korištenje i prekobrojnu građu.

U Knjižnici Zagreb fond je bio u cijelosti katalogiziran i pretraživ u abecednom katalogu u tradicionalnom kartičnom obliku, organiziran prema univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji (UDK), gotovo u potpunosti u slobodnom pristupu građi uz iznimku građe s klasifikacijskim oznakama tajnosti kojima je nužno osigurati posebnu pohranu u skladu sa Zakonom o tajnosti podataka¹⁵ i Pravilnikom o tajnosti podataka obrane.¹⁶

U Knjižnicama Split i Zadar fondovi su bili djelomično organizirani prema UDK klasifikaciji i djelomično u otvorenom pristupu zbog prostornih uvjeta koji

¹⁴ Pravilnik o proračunskom računovodstvu i računskom planu. // Narodne novine 114, 3008(2010); 31, 719(2011); 124, 2374(2014). [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: <https://narodne-novine.nn.hr/search.aspx?upit=Pravilnik+o+prora%C4%8Dunskom+ra%C4%8Dunovodstvu+i+Ra%C4%8Dunskom+planu&naslovi=da&sortiraj=1&kategorija=1&rpp=10&qtype=3&pretraga=da>; Zakon o proračunu. // Narodne novine 87, 2791(2008). [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_07_87_2791.html.

¹⁵ Zakon o tajnosti podataka. // Narodne novine 79, 2483(2007). [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_07_79_2483.html.

¹⁶ Pravilnik o tajnosti podataka obrane. // Narodne novine 67, 1379(2018). [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_07_67_1379.html.

nisu omogućavali organizaciju cjelokupnih fondova prema UDK-u te su zadržane naslijeđene vojne klasifikacijske oznake i zbirke organizirane na tom principu.

Iako, dakle, količina fonda nije bila zanemariva, a činilo se da je i organizacijski temelj postavljen odgovarajuće, valjalo je provjeriti i sljedeće: je li fond relevantan, aktualan i dovoljno suvremen? Rastu li potrebne zbirke na odgovarajući način i u širinu i u dubinu? Omogućuje li organizacija fonda kvalitetno poslovanje? I na kraju: kakav je odaziv i kakvi su dojmovi korisnika, odnosno djelatnika OSRH-a i HVU-a koji se ne koriste uslugama knjižnica?

Odgovori na pitanja postavljena pri procjeni zbirki traženi su kvantitativnom metodom, odnosno utvrđivanjem broja naslova i jedinica građe s posebnim naglaskom na prinove kao i starost jedinica građe, ali i financijskih sredstava planiranih i utrošenih na izgradnju fonda.

Za ocjenu stanja fonda u kvalitativnom smislu, u vrijeme ulaska HVU-a u sveučilišnu zajednicu, nisu vršena (a nisu bila ni potrebna) anketna ispitivanja zadovoljstva korisnika jer je i osnovna komunikacija knjižničara s korisnicima dovoljno pokazivala slabosti fonda. Naime, nedjelotvornost pri ispunjavanju korisničkih zahtjeva za građom i informacijama o suvremenim događanjima i trendovima u području vojnih znanosti i obrane izazivala je i jasno pokazivala nezadovoljstvo korisnika, ali i knjižničara.

Pregled knjižničnih zbirki, kao i novonabavljenih jedinica građe evidentiranih u inventarnim knjigama (s podacima o tematskoj pripadnosti zbirkama iskazanoj UDK oznakom) pokazali su temeljni nedostatak koji se snažno odražavao na cjelokupno poslovanje knjižnica: građa je stizala povremeno i stihijski, fondovi se nisu razvijali sustavno i redovito na godišnjoj razini, odnosno ni odgovarajućom brzinom ni opsegom. Nabavna politika i odgovarajuće procedure nabave građe nisu bile razvijene: nije bilo transparentno tko je odgovoran ili tko planira i vrši odabir građe i po kojem principu, niti jesu li za nabavu knjižnične građe bila planirana i odobrena financijska sredstva i u kojem iznosu. Nabava nije bila utemeljena kao dio knjižničkog poslovanja: formalni zahtjevi knjižnica kao ni popisi građe za nabavu nisu bili sastavljani u knjižnicama niti dostavljani u proceduru, a financijska sredstva navedena u proračunu za knjižničnu građu nisu u cijelosti zabilježena kao utrošena u inventariziranu građu u knjižničnim fondovima. Raskorak između ponude i potražnje građe u knjižnicama pokazao je da nabava nije pratila potrebe korisnika, kao ni napredak u znanstvenim disciplinama, osobito onim važnima u obrazovnim procesima na HVU-u, te su tako nastale praznine čak i u zbirkama Vojna znanost i Domovinski rat.

Štoviše, a zasigurno i važnije: niti stručne publikacije koje je producirao MORH ili drugi izdavači u OSRH-u, a koje su trebale biti dostavljane u Knjižnice HVU-a kao depositne knjižnice matične institucije, odnosno knjižnice kao mjesta koja pohranjuju i predstavljaju memoriju izdavačke aktivnosti institucije, nisu

uredno dostavljane. Usporedbom izdanja evidentiranih u Katalogu vojne stručne literature izdane u OS RH 1991. – 2008.¹⁷ i knjižničnih evidencija građe, utvrđeno je da je količina nedostavljenih publikacija u navedenom razdoblju iznosila između 25 do čak 60 %! Valja napomenuti kako MORH i OSRH uz uobičajene službene publikacije proizvode i publikacije kojima se dodjeljuju klasifikacijske oznake tajnosti prema već spomenutoj zakonskoj regulativi,¹⁸ čija se uporaba ograničava isključivo na djelatnike i to u skladu sa stupnjem certifikata dodijeljenog svakom djelatniku (kao i knjižničaru) osobno. Knjižnice HVU-a jedino su mjesto trajne pohrane i osiguravanja pristupa publikacijama s klasifikacijskim oznakama tajnosti. No, zbog slabe percepcije Knjižnica HVU-a kao cjelina s posebnom zadaćom pohrane i osiguravanja pristupa izdavačkoj djelatnosti institucije, nedovoljne proaktivnosti i komunikacije knjižnica s odgovornim službama, nastajali su propusti u dostavi službenih publikacija, koji su prouzročili velike praznine čija je sanacija postavljena kao jedan od najvažnijih ciljeva.

S druge pak strane, knjižnični prostori bili su zatrpani velikom količinom građe, posebice vojnih udžbenika čije su gotovo cjelokupne i količinom primjeraka za današnje prilike impresivne naklade (i po nekoliko tisuća primjeraka jednog naslova) prethodno bile dostavljane u knjižnice. Građa je u međuvremenu zastarjela i izbačena je iz uporabe, ali je ostala neotpisana i još uvijek sačuvana u knjižničnim fondovima. Revizije i otpisi, naime, u Knjižnicama OSRH-a nisu provedeni od samog njihova osnutka 1991. godine, što je počelo onemogućavati odgovarajući smještaj građe.

Osim toga, u Knjižnici HVU-a Split osoblje se suočavalo i s problemom kvalitetne organizacije fonda. Smještajni kapaciteti Knjižnice Split, u pedesetak godina starim i za vrijeme njihova nastanka izuzetno modernim, a i danas arhitektonski vrijednim objektima u vojarni u Lori, bili su veličinom prilično impresivni, ali organizacijom zastarjeli i nepraktični. Unatoč jednakim prostornim kapacitetima u prizemlju i podrumu zgrade, gotovo sva građa smještena je u podrumskim spremištima u kojima se zbog starosti više nisu mogli osigurati odgovarajući uvjeti za čuvanje knjižnične građe. Također, i koncept rasporeda građe u međuvremenu je zastario: građa je bila u zatvorenom pristupu, nedostupna korisnicima, ali teško dostupna i knjižničarima koji su svakodnevno gubili mnogo vremena na obilazak rascjepkanih prostorija i fonda koji nije bilo moguće organizirati u skladu sa suvremenim modelom tematske organizacije građe (koji je neosporno primjenjiv i u vojnim knjižnicama) niti građu organizirati prema univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji. Istovremeno, knjižnični prostori u prizemlju zgrade u kojima se građa i knjižnično poslovanje moglo smjestiti i obavljati na kvalitetniji način, nisu bili dovršeni i u funkciji.

¹⁷ Katalog vojne stručne literature izdane u OS RH 1991. – 2008. Zagreb: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, 2009.

¹⁸ Misli se na Zakon o tajnosti podataka i Pravilnik o tajnosti podataka obrane.

Uz spomenute probleme s nabavom nove građe, viškovima i organizacijom građe, dodatnu prepreku u kvalitetnom upravljanju fondom predstavljalo je i papirnato vođenje knjižničnog poslovanja: inventarne knjige, katalog, knjiga upisa, evidencija korisnika i posudbe građe te knjižnična statistika vođeni su potpuno klasično, u papirnatom obliku.

4. Knjižnične operacije za skok u 21. stoljeće: ciljevi i postignuća

Ulazak HVU-a u sveučilišnu zajednicu postao je i poticaj i povod sveukupnom unapređenju knjižničnoga poslovanja u Knjižnicama HVU-a, a posebice rješavanju višestrukih problema s knjižničnim fondom jer je stav knjižničarske struke sljedeći:

„Nabava građe i izgradnja fonda spada u najznačajnije dijelove knjižničnog poslovanja i ujedno je pretpostavka za ostale djelatnosti, od stručne obradbe i informacijske službe, do svih oblika korištenja i posudbe.“¹⁹

Iako su se knjižnični fondovi znatno promijenili snažnim razvojem informacijske tehnologije, medija, formata i mjesta pohrane informacija i publikacija, knjižnični fond i dalje ostaje neupitan temelj knjižničnoga poslovanja, odnosno knjižnično poslovanje bez knjižničnoga fonda nije moguće ostvariti.

Važno je reći kako „knjižnični fond ni u jednoj knjižnici ne nastaje sam od sebe, već je rezultat niza aktivnosti stručnog osoblja u postupku izgradnje fonda.“²⁰ Unapređenje procesa nabave knjižnične građe, a time i cjelokupne knjižnične djelatnosti u OSRH-u, knjižničari Knjižnica HVU-a pokrenuli su nizom aktivnosti ujedinjenih pod nazivom **Šest knjižničnih operacija za skok u 21. stoljeće**,²¹ a tri su se operacije bavile područjem izgradnje i upravljanja knjižničnim fondom.

Kroz operacije *Knjiga*, *Ekran* i *Prostor* postavljeni su konkretni ciljevi:

1. S obzirom na jedinstvenu poziciju Knjižnica HVU-a kao specijalnih knjižnica OSRH-a i MORH-a te zakonska ograničenja koja Zakon o tajnosti podataka i Pravilnik o tajnosti podataka obrane nameću vezano za posebne uvjete čuvanja klasificirane građe te omogućavanje pristupa isključivo sigurnosno certificiranom osoblju OSRH-a (a koja također utječu i na dostavu obveznih primjeraka u Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu), iznimno je važno bilo osigurati obveznu dostavu i trajnu pohranu svih publikacija nastalih cjelokupnom izdavačkom aktivnošću OSRH-a

¹⁹ Krajna T.; H. Markulin. Nabava knjižnične građe u visokoškolskim knjižnicama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 3(2011), 21-42. Dostupno i na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/358/353> [citirano: 2020-06-14].

²⁰ Kosić, S. Nav. dj., str. 163.

²¹ Usp. Lušetić, A. Nav. dj., str. 65-73.

- i MORH-a te mogućnost njihova korištenja svim (sigurnosno certificiranim) korisnicima knjižnica i djelatnicima OSRH-a i MORH-a.
2. Istovremeno i ne manje važno, valjalo je osigurati sustavnu i redovitu nabavu građe kupnjom: riješiti nepoznanice vezane za godišnji proračun knjižnica te odrediti procedure, zadaće i lanac odgovornosti za proces nabave koji mora biti sustavna i pomno planirana aktivnost.
 3. Osigurati građu i pristup građi za potrebe razvoja znanstveno-istraživačke djelatnosti u OSRH-u.
 4. Nužno osigurati prostor za smještaj građe: revizijom i otpisima ukloniti viškove i zastarjelu građu, kvalitetnije smjestiti građu u Knjižnici HVU-a Split.
 5. Automatizirati poslovanje.
 6. Pokrenuti razvoj digitalne knjižnice.

U sljedećim će cjelinama biti opisano kako su postignuti navedeni ciljevi.

4.1. Prvi cilj: obvezna dostava publikacija za trajnu pohranu

Ponajprije se, zbog važnosti građe iz područja obrane i specifičnih vojnih tema vezanih za Republiku Hrvatsku i njezine Oružane snage te jedinstvenost Knjižnica HVU-a, s obzirom na ograničenja u mogućnosti pristupa navedenoj građi, pristupilo osiguranju obvezne dostave svih publikacija nastalih izdavačkom aktivnošću ustrojbenih jedinica OSRH-a i MORH-a. Proaktivno djelujući u okviru institucije, Knjižnice HVU-a počele su značajnije promovirati svoju ulogu i zadaću (sustavnim zagovaranjem, promidžbenim aktivnostima i materijalima, izložbama građe itd.) Pomno prateći sve recentne izdavačke aktivnosti ustrojbenih cjelina, pojačana je komunikacija s nadležnim tijelima, a izvršena je i akcija retroaktivnog popunjavanja praznina u fondu, nastalih propustima u dostavi građe u knjižnice. Obveza dostavljanja publikacija u Knjižnici HVU-a stoji u Uputi o vojnoj izdavačkoj djelatnosti koju je Glavni stožer OSRH-a izdao 2016. godine, te se dostava publikacija od tada gotovo u potpunosti vrši uredno. Ako se pak primijeti propust u dostavi, zbog pojačane komunikacije s mnogim ustrojbenim jedinicama, vrlo ga se brzo otkrije i ispravlja.

Prema spomenutom modelu kontrole dostave i pohrane publikacija nastalih izdavačkom aktivnošću OSRH-a uvedena je kontrola dostave i pohrane završnih radova polaznika Dočasničke, Časničke, Zapovjedno-stožerne i Ratne škole te se uredno i nesmetano provodi.

4.2. Drugi cilj: redovita nabava građe kupnjom

Nadalje, financijska sredstva za nabavu knjižnične građe za Hrvatsko vojno učilište transparentna su i redovito osigurana u godišnjem proračunu te raspoređena na nekoliko ustrojbenih jedinica.

Nabavu građe za vojne studijske programe prema informacijskom paketu te sukladno Standardu i smjernicama razvoja i uvođenja najbolje prakse u visokoškolskim knjižnicama u Republici Hrvatskoj²² od 2014. godine provodi Dekanat. To znači da se obvezna ispitna literatura nabavlja u količini od 20 % primjeraka u odnosu na broj studenata koji slušaju određeni kolegij, dopunska literatura u količini od 10 %, te tako osigurava dostupnost građe u knjižnicama u količinama predloženim standardom. Štoviše, MORH potpisuje ugovore s kadetima o svim važnim pitanjima tijekom školovanja, kojima se MORH uz ostalo obvezuje i svakom kadetu osigurati literaturu potrebnu za studij. To znači da se sukcesivno, a ovisno o količini financijskih sredstava na godišnjoj razini, polako dostiže zadani cilj – po jedan primjerak propisanog udžbenika za svakog kadeta dostupan u knjižnici.

Osim toga, sva građa koju ustrojbene jedinice HVU-a nabavljaju za svoje projekte i ostale potrebe, pa tako i literatura za potrebe razvoja znanstveno-istraživačke djelatnosti u OSRH-u, odnosno za projekte Centra za obrambene i strateške studije (CzOiSS), inventarizira se u knjižnicama od 2014. godine. Tako nabavljena građa postaje inventarizirana imovina institucije kao dio knjižničnoga fonda, vidljiva je u katalogu, podložna je upravljanju i može se pratiti njezino kretanje, a nakon svršetka projekta, trajno je dostupna i drugim djelatnicima.

I napokon, jedno od najvažnijih postignuća Knjižnica HVU-a: sustavna i redovita nabava građe za razvoj knjižničnih zbirki vrši se i prema zahtjevima Knjižnice od 2012. godine. Osim primarne, literature za studijske programe propisane informacijskim paketom, koju predlaže i nabavlja Dekanat, za mogućnost predlaganja popisa potrebne literature (u sklopu svih pokrenutih kvalitativnih pomaka u unapređenju knjižnične djelatnosti potaknute ulaskom HVU-a u sveučilišnu zajednicu) izborila se i Knjižnica promoviranjem nedvosmislenog stava knjižničarske struke: „Knjižnični fond je potrebno pažljivo, savjesno i neprestano dograđivati, imajući na umu potrebe korisnika.“²³ Valja reći kako je ta inicijativa Knjižnice potpuno promijenila (čak i u prethodnim knjižničnim vodstvima) ustaljeni stav kako nabava građe za potrebe HVU-a ne može i ne treba biti odgovornost knjižničara, no što je mnogo važnije, i praksu u kojoj je Knjižnica imala isključivo pasivnu ulogu primatelja građe nabavljene povremeno i neovisno o knjižnici. Promjena paradigme nije bila lagana, no kako su praznine u fondu bivale sve veće, a nezadovoljstvo

²² Standardi i smjernice razvoja i uvođenja najbolje prakse u visokoškolskim knjižnicama u Republici Hrvatskoj. [citirano: 2020-02-15]. Dostupno na: file:///C:/Users/ooo/Downloads/Standardi_i_smjernice-listopad_2008_2_3_2%20(1).pdf.

²³ Krajna, T.; H. Markulin. Nav. dj., str. 23.

korisnika očitije, vidjelo se da je ustaljeni način problematičan te da postizanje kvalitete koju traži ulazak u sveučilišnu zajednicu neće biti moguć. Snažna aktivnost Knjižnica pri rješavanju problema s nabavom građe zagovaranjem imperativa kvalitete knjižničnoga poslovanja pokrenula je uvođenje nove prakse: u knjižnici je u skladu sa zakonima, propisima i standardima knjižničarske struke²⁴ izrađena nabavna politika knjižnice.

Nacrt smjernica nabavne politike i razvoja knjižničnoga fonda nastao usklađivanjem s ciljevima matične institucije²⁵ i potrebama korisničke zajednice na temelju cjelovitog uvida u fond (kojim se u instituciji sustavno bave isključivo knjižničari!) postavili su temelj za razvoj kvalitetnijeg fonda, kao i knjižnične usluge. Pregledom nastavnih planova i programa, suradnjom sa znanstveno-nastavnim osobljem, osluškivanjem korisničkih zahtjeva, posebice studenata i polaznika nastavnih programa, pomno prateći stručno i znanstveno područje obrane i vojnih znanosti, kao i svih bliskih područja kako u domaćoj tako i stranoj literaturi, knjižničari samostalno produciraju popis građe potrebne u Knjižnici.

Ističući mjerilo kvalitete i odgovarajuću zastupljenost sadržaja iz svih područja interesa, opća načela izgradnje zbirke sljedeća su: prednost se daje publikacijama koje pripadaju ili osvjetljavaju vojno-obrambeno i sigurnosno-obavještajno polje u užem ali i širem smislu te neupitno svoj građi vezanoj za Domovinski rat (uključujući i književnost). Posebna pozornost pridaje se razvoju referentne zbirke, a svakako referentne zbirke s naglaskom na vojnim znanostima i umijećima. Zbirka

²⁴ Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105, 1616(1997); 5, 66(1998); 104, 2040(2000); 69, 1665(2009). [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: <https://narodne-novine.nn.hr/search.aspx?upit=Zakon+o+knji%c5%benicama&naslovi=da&sortiraj=1&kategorija=1&rpp=10&qtype=3&pretraga=da>; Pravilnik o zaštiti knjižnične građe. // Narodne novine 52, 1001(2005). [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_04_52_1001.html; Pravilnik o reviziji i otpisu knjižnične građe. // Narodne novine 21, 503(2002). [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_03_21_503.html; Standardi za visokoškolske knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 33, 1/4(1990), 201-210; Standardi i smjernice razvoja i uvođenja najbolje prakse u visokoškolskim knjižnicama u Republici Hrvatskoj. [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/datoteke/473>; Hrvatski standardi za specijalne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 3-4(1992), 258-269. [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2019/04/Hrvatski-standardi-za-specijalne-knji%C5%BEnice-1992.pdf>; Darovi za zbirke: smjernice za knjižnice. Upute za izradbu smjernica za izgradnju knjižnične zbirke primjenom modela *Conspectus*: načela i smjernice za postupanje. Međunarodna posudba i dostava dokumenata: načela i smjernice za postupanje. Model nacionalnog pravilnika za međuknjižničnu posudbu. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010.

²⁵ Koncept izobrazbe za potrebe OSRH. Zagreb: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, 2007. [citirano: 2020-06-10]. Dostupno na: https://www.morh.hr/wp-content/uploads/2017/10/koncept_izobrazbe_za_potrebe_osrh.pdf; Studija transformacije sustava vojnog obrazovanja. Zagreb: Hrvatsko vojno učilište „Petar Zrinski“, 2013.; Dugoročni plan razvoja Oružanih snaga Republike Hrvatske 2015.-2024. Zagreb: Ministarstvo obrane RH, 2014. [citirano: 2020-06-10]. Dostupno na: https://www.morh.hr/wp-content/uploads/2017/10/dpr_osrh_2015-24_25112014-1.pdf.

časopisa također ima fokus na časopise iz područja obrane i vojnih znanosti i umijeća, posebice iz zemalja regije. Uz to, fokus se širi i multidisciplinarno na znanstvena područja sukladno konkretnim potrebama. Potom, ako financijska sredstva dozvoljavaju, a s obzirom na potrebe korisnika koji u kampusu HVU-a borave po nekoliko mjeseci, a mlada studentska populacija čak i do nekoliko godina, donesena je odluka o nastavku izgradnje postojeće zbirke beletristike, s posebnim naglaskom na građu vezanu za Domovinski rat i općenito ratnu tematiku. Zbirke koje ne pripadaju u spomenuta područja od užeg interesa, ne razvijaju se kupnjom već isključivo darom. Nabavlja se ponajviše analogna građa, na hrvatskom jeziku, jezicima regije te engleskom jeziku.

No spomenutome uspjehu valja dodati činjenicu kako nabavu knjižnične građe za Knjižnice HVU-a odobrava zapovjednik HVU-a, ali je ne mogu provoditi knjižnice same niti HVU samostalno: kao i nabavu ostalih sredstava za potrebe OSRH-a, prema odredbama Zakona o javnoj nabavi,²⁶ provodi ih tehnički nositelj koji im je određen. Građa za knjižnice i HVU tek je dio knjižne građe koja se nabavlja za potrebe OSRH-a u cjelini, a sve zajedno tek dio dobara čiju nabavu kao tehnički nositelj provodi Samostalni odjel za odnose s javnošću MORH-a. Proces nabave uključuje niz koraka, te se zbog propisanih procedura (raspisivanje natječaja, prikupljanje ponuda, odabir najbolje ponude, mogućnost žalbe na rezultate natječaja, potpisivanje ugovora, a po potrebi i izmjene ugovora) nabava knjižnične građe samo u iznimnim situacijama obavlja češće od jednom godišnje i to za hitno neophodnu građu posebne važnosti za potrebe nastave na HVU-u. Spomenute procedure ne omogućuju brzu reakciju na pojavu novih izdanja na tržištu, kao ni na zahtjeve korisnika i u konačnici rijetko kada osiguravaju brzu reakciju na zahtjev (*just in time*) te ne predstavljaju dobro rješenje za nabavu građe za Knjižnice HVU-a.

4.3. Treći cilj: građa i pristup građi za potrebe razvoja znanstveno-istraživačke djelatnosti u OSRH-u

Ulaskom HVU-a u sveučilišnu zajednicu kadeti, profesori i znanstvenici HVU-a postali su dio hrvatske akademske zajednice s mogućnošću pristupa bazama podataka koje na nacionalnoj razini osigurava Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Knjižnice HVU-a bile su promotori te dragocjene informacije na HVU-u te pokretači procesa pristupanja bazama. Specifičan status HVU-a koji ne djeluje kao samostalna institucija unutar Sveučilišta u Zagrebu bio je privremeni izvor nedoumice o mogućnostima i načinu pristupa, no nakon njihova rješavanja, pristup je omogućen. Time su fondovi Knjižnica HVU-a obogaćeni korisnom građom iz najrecentnije svjetske znanstvene produkcije, za čije je korištenje bila potrebna i promocija kao i edukacija korisnika koju su započele provoditi Knjižnice HVU-a.

²⁶ Zakon o javnoj nabavi. // Narodne novine 120, 2607(2016). [citirano: 2020-06-15]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_12_120_2607.html.

4.4. Četvrti cilj: prostor za smještaj građe

Unatoč svim spomenutim brojnim poslovima pokrenutim ulaskom u sveučilišnu zajednicu, problem smještaja građe radi pohrane građe, čije su količine bile u neskladu s brojem korisničkih zahtjeva, te nove prakse redovitog popunjavanja knjižničnih fondova potaknuo je i pristupanje revizijama te otpisima knjižnične građe Knjižnica HVU-a.

Godine 2015. započeta je revizija knjižničnih fondova Knjižnica HVU-a, a početkom 2017. godine izvršeni su i prvi otpisi viškova i zastarjele vojne građe u knjižnicama OSRH-a od 1991. godine. Usklađivanje stanja u inventarnim knjigama, katalogu i na policama vršili su knjižničari kontinuirano uz svakodnevne i sve spomenute poslove koji su i dalje bili u tijeku, zbog potreba nastavnih procesa i nemogućnosti zatvaranja knjižnica tijekom akademske godine te broja jedinica građe u postupku revizije u odnosu na broj raspoloživih djelatnika. Kako bi se izvršila stručna procjena mogućnosti korištenja postojećih publikacija u obrazovnim procesima na HVU-u, procjenu građe za otpis vršilo je tijelo sastavljeno od knjižničara i specijalista iz grana OSRH-a, odnosno Kopnene vojske, Hrvatske ratne mornarice te Hrvatskog ratnog zrakoplovstva. Identificirani viškovi te građa otpisana u knjižnicama ponuđena je na uporabu ustrojbenim jedinicama spomenutih rodova po cijeloj RH te im je, na njihov zahtjev, i proslijeđena. Također, zbog odredaba Pravilnika o reviziji i otpisu knjižnične građe²⁷ koje nalažu dostavu popisa otpisane građe, kao i isporuku zatražene građe Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, važno je reći kako je otpisana isključivo vojna građa s klasifikacijskim oznakama tajnosti s kojom je nužno postupati u skladu s odredbama Zakona o tajnosti podataka i Pravilnika o tajnosti podataka obrane. Spomenutim je otpisom iz Knjižnica HVU-a izlučeno preko 9000 jedinica građe, od kojih je dio na zahtjev doniran ustrojbenim jedinicama OSRH-a, dok je drugi dio zbrinut u skladu s gore spomenutim zakonima.

Iste su godine Knjižnice HVU-a predložile te preuzele i funkciju knjižnice Centra za obrambene i strateške studije (CzOiSS) HVU-a, koja je do 2015. godine djelovala kao samostalna knjižnica CzOiSS-a. Cjelokupni knjižnični fond Centra sastojao se od 880 jedinica vrijedne građe nabavljene za potrebe prethodnih projekata CzOiSS-a, a nije bio ni inventariziran ni katalogiziran (u knjižnici CzOiSS-a fond nije vodio djelatnik knjižničarske struke te se nije obavljalo knjižnično poslovanje u pravom smislu te riječi), čemu se pristupilo nakon preuzimanja. Tako se, uz brigu o vlastitim fondovima, Knjižnice HVU-a po potrebi brinu za fondove drugih knjižnica i ustrojbenih cjelina OSRH-a, preuzimaju ih te vrše reviziju i otpise knjižnične građe.

Od značajnijih akcija u tom smislu valja spomenuti reviziju i otpis građe Knjižnice Hrvatske ratne mornarice iz Doma hrvatskih branitelja u Puli. Tijekom 2016.

²⁷ Pravilnik o reviziji. Nav. dj.

i 2017. godine timovi knjižničara iz Knjižnice HVU-a Zagreb i Split povremeno su periodično boravili u Puli te je proces revizije i otpisa dovršen do kraja 2017. godine. Popisano je više od 32 000 jedinica knjižnične građe, a otpisano više od 12 000 svezaka zastarjele i dotrajale građe. Oko 600 jedinica otpisane građe zatražile su Sveučilišna knjižnica u Puli i Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, a oko 2000 jedinica darovano je raznim udrugama građana Istre.

Prijedlog Odsjeka knjižnica o potrebi preuređenja Knjižnice Split iz 2015. godine rezultirao je početkom radova 2017. godine. Uređen je trakt za pohranu knjižnične građe koja je premještena iz podrumskih spremišta u prizemlje, organizirana prema univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji te postala dostupna korisnicima u otvorenom pristupu. Uređenje novih čitaoničkih prostora još je uvijek u tijeku.

Tim su akcijama osigurani prostori za smještaj nove i odgovarajući smještaj postojeće građe, odnosno lakša dostupnost i mogućnost slobodnog pristupa građi.

4.5. Peti cilj: Automatizacija poslovanja i dostupnost informacija

I naposljetku valja istaknuti jednu od najznačajnijih promjena u poslovanju i upravljanju građom u Knjižnicama HVU-a: 2014. godine uvedena je programska podrška za knjižnično poslovanje ZaKi te elektronički katalog²⁸ postaje dostupan na mreži. Zanimljiva je činjenica kako se u MORH-u uvođenje automatiziranog knjižničkog poslovanja razmatralo u više navrata od 2001. godine, a u fokusu interesa bili su programi kojima se koristila Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu te integrirani knjižnični program Knjižnica grada Zagreba ZaKi. Konačno je u MORH-u odabran ZaKi i to kao domaći proizvod s informatičkom podrškom u Republici Hrvatskoj, a time i prilagodljiviji specifičnim zahtjevima i eventualnim potrebama OSRH-a.

Uvođenjem ZaKi-a neophodno je bilo izvršiti proces reinventarizacije knjižnične građe u svim trima knjižnicama jer su postojeće inventarne oznake bile sastavljene od kombinacije rimskih i arapskih brojeva kakve ZaKi ne podržava, a postojala su i određena preklapanja. Svaka se publikacija pri inventarizaciji podvrgava i kriteriju relevantnosti za korisnike Knjižnica HVU-a, odnosno paralelno se provodi i proces stalne revizije fonda.

Istodobno, uz inventarizaciju i katalogizaciju nove građe, retroaktivno se izrađuju kataloški zapisi za elektronički katalog za cjelokupan knjižnični fond. Naime, popisi građe koji su služili kao pomoćno sredstvo za pretraživanje fonda prije uvođenja ZaKi-a nisu sadržavali sve podatke koji bi konvertiranjem u ZaKi stvorili kompletne bibliografske zapise. Također, unos slobodno oblikovanih odrednica u elektroničke popise građe, u praksu uveden 2012. godine, prerastao je 2016.

²⁸ Elektronički katalog Knjižnica HVU-a. [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: <https://k-hvu.zaki.com.hr/pages/search.aspx?currentPage=1&searchById=-1>.

godine u sadržajnu obradu građe kakvu omogućuje ZaKi. Elektronička posudba građe počela se obavljati 2016. godine, kada je u elektroničkom katalogu bio inventariziran dovoljan broj jedinica građe. Početkom 2020. godine u elektroničkom katalogu Knjižnica HVU-a stoje podaci o 28 124 jedinice građe.

4.6. Šesti cilj: razvoj digitalne knjižnice

Razvoj digitalne knjižnice započeo je u kolovozu 2019. uspostavljanjem digitalnog repozitorija završnih i diplomskih radova kadeta u sklopu Dabra.²⁹ Do kraja 2019. godine u Dabar je uneseno preko 200 završnih i diplomskih radova iz 2018. i 2019. godine. Zbog specifičnog organizacijskog modela HVU-a unutar sveučilišta te potreba reakreditacije studijskih programa i praćenja aktivnosti nastavnika i predavača HVU-a, početkom 2020. u Dabar su se počeli unositi i znanstveni i stručni radovi djelatnika HVU-a. Time će Repozitorij HVU-a postati središnje mjesto okupljanja i izlaganja stručnih i znanstvenih postignuća matične ustanove.

5. Rezultati

Utjecaj svih spomenutih aktivnosti od 2013. do 2019. godine bio je izuzetan: pročišćeni i bolje organizirani fondovi dobili su kvalitetan prirast nove aktualne građe, novouspostavljene grupe i zbirke postale su lakše dostupne knjižničarima, kao i korisnicima u otvorenom pristupu.

Kontinuirana revizija fondova koja se provodi reinventarizacijom u ZaKi-u omogućila je funkcionalne i pretražive inventarne knjige s točno iskazanim brojem naslova i jedinica knjižnične građe te određivanje knjigovodstvene vrijednosti fonda (koju prethodno nije bilo moguće iskazati).

Elektroničkim su katalogom kataloški zapisi napravljeni prema svim međunarodnim bibliografskim standardima postali zastupljeni u digitalnom svijetu (i potencijalnim, kao i vanjskim korisnicima), knjižničari su se dodatno educirali za korištenje nove tehnologije i programa te postali dio umrežene knjižničarske i informacijske zajednice, dok su knjižnične usluge postale brže i bogatije kvalitetnim informacijama.

Obnovljena je i uređena Knjižnica Split te nabavljena nova informatička oprema.

Osmišljene su i provedene nove usluge knjižnica: izložbe, izlaganja, promocije, edukacije korisnika i dr.

Kvalitetu provedenih akcija najbolje ilustrira sljedeći podatak iz statističkih evidencija Knjižnica HVU-a: 2013. godine Knjižnicama HVU-a koristilo se oko

²⁹ Repozitorij Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“. [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: <https://dabar.srce.hr/repozitoriji>.

4000 korisnika i zabilježeno je 4645 posudbi, dok je broj korisnika do 2019. godine narastao na 9798 korisnika i 9704 posudbe. Dakle, broj aktivnih korisnika i posudbi u Knjižnicama HVU-a povećan je za više od 100 %.

6. Umjesto zaključka

Budući da se „upravljanje fondom danas općenito smatra jednim od najvažnijih elemenata knjižničnog poslovanja i upravljanja,³⁰ umjesto zaključka valja ukazati na plan razvoja i aktivnosti za održavanje postignute i dodatno povećanje kvalitete knjižničnih fondova Knjižnica HVU-a.

Uz nastavak svih već spomenutih linija razvoja knjižničnih fondova u svim trima knjižnicama, naglasak je stavljen na povećanje kvalitete knjižničnog fonda Knjižnice HVU-a Split radi odgovarajuće potpore studijskom programu Vojno pomorstvo (u sklopu Sveučilišta u Splitu provodi se od akademske godine 2018/2019.) i to kako pojačanom ciljanom nabavom tako i suvremenom organizacijom fonda u novouređenim i opremljenim prostorima te stručnim usavršavanjem knjižničara.

Za digitalni Repozitorij HVU-a planiran je i predviđen razvoj u digitalnu knjižnicu OSRH-a u pravom smislu te riječi kako unosom disertacija polaznika i djelatnika HVU-a tako i ostalih publikacija (i digitaliziranih) potrebnih za sve vrste obrazovnih procesa na HVU-u kao dijelu sveučilišta, ali i za potrebe cjeloživotnog obrazovanja pripadnika OSRH-a.

I naposljetku, kao temelj kvalitetnog suvremenog poslovanja, proces nabave knjižnične građe neophodno zahtijeva bržu reakciju na potrebe korisnika jednostavnijim procedurama koje će biti vođene iz knjižnice. Time će se smanjiti mogućnost utjecaja službi kojima knjižničarstvo nije primarna djelatnost na postavljanje prioriteta u nabavi ne uzimajući u obzir (previdajući ili zanemarujući) ključnu važnost knjižnica u odvijanju nastavnih procesa i obrazovanju pripadnika OSRH-a te upravljanje financijskim sredstvima na način koji onemogućuje ispunjavanje temeljne svrhe knjižnične djelatnosti u matičnoj ustanovi. Nabava vođena iz knjižnice osigurava uvid u financijska sredstva i njihovu kontrolu, kao i fleksibilno postavljanje prioriteta u nabavi pri promjeni financijskih okvira.

Izgradnja knjižničnoga fonda kao temelja kvalitetnog poslovanja u samom je fokusu interesa upravo knjižnice koja jedina u instituciji za tu svrhu fond redovito procjenjuje, ima uvid u njegove kvalitete i slabosti, propituje potrebe i teme kojima se bavi korisnička zajednica te sustavno prati izdavaštvo u područjima interesa matične institucije.

³⁰ Majstorović, Z.; K. Ivić. Izgradnja zbirki u sveučilišnom knjižničnom sustavu: model. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 3(2011), 43-67. Dostupno i na: file:///C:/Users/HVUKorisnik/Downloads/vbh_54_3_majstorovic_ivic%20(1).pdf. [citirano: 2020-06-14].

Knjižnica u sastavu (i tijela državne vlasti i sveučilišta) podliježe i procesima vrednovanja kvalitete, čiji rezultati mogu utjecati i na status matične ustanove. Ako alati za razvoj kvalitete knjižničnog poslovanja (a čiji je neosporni temelj upravo knjižnični fond u bilo kojem formatu) stoje izvan dosega knjižnica, kvalitetu neće biti moguće postići i knjižnica za nju ne može biti odgovorna. Praznine u knjižničnom fondu trajni su ožiljci koje ostavlja neodgovarajući razvoj fonda i naknadno ih je teško ili nemoguće zaliječiti, te zauvijek ostaju svjedoci vremena i nerazumijevanja uloge knjižnica u obrazovanju, pa i obrazovanja samog.

Kako bi mogla doprinositi ostvarenju misije matične ustanove i odgovarati na potrebe korisnika, knjižnica bi trebala imati autonomiju u području upravljanja knjižničnim poslovanjem, a svakako u području upravljanja knjižničnim fondom kao temeljem knjižničnog poslovanja. I napokon: kvalitetna knjižnica i razvoj suvremenog knjižničnog poslovanja cilj su nastojanja upravo knjižničara koji su za tu svrhu stekli odgovarajuće stručno znanje (i zvanje) kojim pokušavaju riješiti izazove i prepreke na najveću moguću dobrobit korisničke zajednice.

LITERATURA

- Barić, S. Hrvatsko vojno učilište od Domovinskog rata do sveučilišne zajednice. // 25 godina Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“: zbornik / ur. R. Dumančić. Zagreb: Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“, 2016. Str. 13-17. Dostupno i na: <https://repozitorij.vojni.unizg.hr/islandora/object/vojni%3A108/datastream/FILE0/view>. [citirano: 2020-07-07].
- Darovi za zbirke: smjernice za knjižnice. Upute za izradbu smjernica za izgradnju knjižnične zbirke primjenom modela Conspectus: načela i smjernice za postupanje. Međunarodna posudba i dostava dokumenata: načela i smjernice za postupanje. Model nacionalnog pravilnika za međuknjižničnu posudbu. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010.
- Dugoročni plan razvoja Oružanih snaga Republike Hrvatske 2015.-2024. Zagreb: Ministarstvo obrane RH, 2014. [citirano: 2020-06-10]. Dostupno na: https://www.morh.hr/wp-content/uploads/2017/10/dpr_osrh_2015-24_25112014-1.pdf.
- Elektronički katalog Knjižnica HVU-a. [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: <https://k-hvu.zaki.com.hr/pages/search.aspx?¤tPage=1&searchById=-1>.
- Hrvatski standardi za specijalne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 3-4(1992), 258-269. [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2019/04/Hrvatski-standardi-za-specijalne-knji%C5%BEnice-1992.pdf>.
- Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“. [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: <https://www.morh.hr/o-nama-hvu/>.

- Jakopčić, M. Ključni trenutci u razvoju Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“.
// 25 godina Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“: zbornik / ur. Rajko Dumančić. Zagreb: Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“, 2016. Str. 45-53.
Dostupno i na: <https://repozitorij.vojni.unizg.hr/islandora/object/vojni%3A108/datastream/FILE0/view>. [citirano: 2020-07-07].
- Katalog vojne stručne literature izdane u OS RH 1991.-2008. Zagreb: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, 2009.
- Kosić, S.; S. Heberling Dragičević. Izrada smjernica za izgradnju fonda u hibridnim knjižnicama: iskustva Sveučilišne knjižnice Rijeka. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60, 4(2017), 161-189. Dostupno i na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/524/551>. [citirano: 2020-08-25].
- Krajna T.; H. Markulin. Nabava knjižnične građe u visokoškolskim knjižnicama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 3(2011), 21-42. Dostupno i na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/358/353>. [citirano: 2020-06-14].
- Knjižnice Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“. [citirano: 2020-02-15]. Dostupno na: <https://www.morh.hr/knjiznica-i-citaonica/>.
- Koncept izobrazbe za potrebe OSRH. Zagreb: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, 2007. [citirano: 2020-06-10]. Dostupno na: https://www.morh.hr/wp-content/uploads/2017/10/koncept_izobrazbe_za_potrebe_osrh.pdf.
- Lušetić, A. Knjižnice Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“ – preobrazba za 21. stoljeće. // 15. Dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica: Knjižnice: kamo i kako dalje?: / ur. D. Mašina Delija i K. Kalanj. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2019. Str. 65-73. Dostupno i na: <https://repozitorij.vojni.unizg.hr/islandora/object/vojni%3A300>. [citirano: 2020-07-07].
- Majstorović, Z.; K. Ivić. Izgradnja zbirke u sveučilišnom knjižničnom sustavu: model. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 3(2011), 43-67. Dostupno i na: [file:///C:/Users/HVUKorisnik/Downloads/vbh_54_3_majstorovic_ivic%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/HVUKorisnik/Downloads/vbh_54_3_majstorovic_ivic%20(1).pdf). [citirano: 2020-06-14].
- Oružane snage Republike Hrvatske. [citirano: 2020-06-14]. Dostupno na: <http://www.osrh.hr/>.
- Oružane snage Republike Hrvatske. Ljudski resursi. [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: http://www.osrh.hr/#rubData/HTML/HR/O%20NAMA/OP%C4%86ENITO/20200511_Ljudski_resursi_v2/Ljudski_resursi_HR.htm.
- Pravilnik o proračunskom računovodstvu i računskom planu. // Narodne novine 114, 3008(2010); 31, 719(2011); 124, 2374(2014). [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: <https://narodne-novine.nn.hr/search.aspx?upit=Pravilnik+o+prora%4%8dunskom+ra%4%8dunovodstvu+i+Ra%4%8dunskom+planu&naslovi=da&sortiraj=1&kategorija=1&rpp=10&qtype=3&pretraga=da>.

- Pravilnik o reviziji i otpisu knjižnične građe. // Narodne novine 21, 503(2002). [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_03_21_503.html.
- Pravilnik o tajnosti podataka obrane. // Narodne novine 67, 1379(2018). [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_07_67_1379.html.
- Pravilnik o zaštiti knjižnične građe. // Narodne novine 52, 1001(2005). [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_04_52_1001.html.
- Repozitorij Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“. [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: <https://dabar.srce.hr/repositoriji>.
- Standardi i smjernice razvoja i uvođenja najbolje prakse u visokoškolskim knjižnicama u Republici Hrvatskoj. [citirano: 2020-02-15]. Dostupno na: [file:///C:/Users/ooo/Downloads/Standardi_i_smjernice-listopad_2008_2_3_2%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ooo/Downloads/Standardi_i_smjernice-listopad_2008_2_3_2%20(1).pdf).
- Standardi za visokoškolske knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 33, 1/4(1990), 201-210.
- Studija transformacije sustava vojnog obrazovanja. Zagreb: Hrvatsko vojno učilište „Petar Zrinski“, 2013.
- Tadić, K. Rad u knjižnici: priručnik za knjižničare. Opatija: Naklada Benja, 1994. Dostupno i na: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/katm.htm>. [citirano: 2020-08-25].
- Zakon o javnoj nabavi. // Narodne novine 120, 2607(2016). [citirano: 2020-06-15]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_12_120_2607.html.
- Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105, 1616(1997); 5, 66(1998); 104, 2040(2000); 69, 1665(2009). [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: <https://narodne-novine.nn.hr/search.aspx?upit=Zakon+o+knji%c5%benicama&naslovi=da&sortiraj=1&kategorija=1&rpp=10&qtype=3&pretraga=da>.
- Zakon o proračunu. // Narodne novine 87, 2791(2008). [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_07_87_2791.html.
- Zakon o tajnosti podataka. // Narodne novine 79, 2483(2007). [citirano: 2020-08-25]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_07_79_2483.html.